

Hoczyk-Siwkowa, Stanisława

Przeprawa zawichojska w świetle badań nad osadnictwem plemiennym w Małopolsce

Archeologia Polski Środkowowschodniej 1, 169-173

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAWA HOCZYK-SIWKOWA

PRZEPRAWA ZAWICHOJSKA W ŚWIETLE BADAŃ NAD OSADNICTWEM PLEMIENNYM
W MAŁOPOLSCE

Na mapie wczesnośredniowiecznej Małopolski rysują się dwie rozległe strefy osadnicze rozmieszczone wzdłuż głównych jej rzek: zachodnia w dorzeczu górnej Wisły i wschodnia wzdłuż górnego Bugu i Sanu. W obrębie strefy zachodniej Zawichost zajmował miejsce szczególne, łącząc rozmieszczone wzdłuż biegu Wisły regiony osadnicze. W bezpośrednim zasięgu zawichojskich przepraw wiślanych znalazły się dwie jednostki geograficzno-osadnicze, sandomierska i lubelska. Zajmują one najbardziej na północ wysunięte, rozdzielone Wisłą zwarte płaty lessów małopolskich wyróżniające się wybitnie korzystnymi właściwościami środowiska naturalnego. Wyrazem ich wspólnej drogi rozwojowej były w czasach piastowskich podziały organizacyjne państwa, w wyniku których, przez kilka stuleci prawobrzeżna część dorzecza Wisły znajdowała się w obrębie dzielnicy sandomierskiej (A. Gieysztor 1967, s. 13-14; T. Lalik 1967, s. 35-105; K. Myśliński 1966, s. 161-166; Z. Kurnatowska, G. Labuda, J. Strzelczyk 1994).

Szukając wyjaśnienia tych zjawisk należałoby cofnąć się do początków wczesnego średniowiecza. Na podstawie badań archeologicznych prowadzonych nad osadnictwem plemiennym Małopolski, można wskazać na te momenty, które sprzyjały tworzeniu się więzi międzyplemiennych, zwłaszcza w korzystnych układach komunikacyjno-osadniczych. Dysponujemy obecnie wynikami badań wykopaliskowych prowadzonych na osadach otwartych, grodziskach i cmentarzyskach doby plemiennej (E. Dąbrowska 1973; A. Żaki 1974; J. Poleski 1990; M. Parczewski 1991). Szczególne znaczenie mają jednak rezultaty inwentaryzacji powierzchniowej stanowisk wczesnośredniowiecznych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Przeprowadzona na ich podstawie analiza osadnictwa wczesnośredniowiecznego na wyżynach wschodniomałopolskich, między Wisłą i Bugiem, wskazuje na wielokrotny wzrost liczby punktów osadniczych w stosunku do stanu wcześniejszego. Szczególnie intensywnie zasiedlone zostały w Małopolsce w okresie plemiennym obszary lessowe, z typowymi dla tej formacji krajobrazowej właściwościami morfologicznymi, hydrograficznymi, glebowymi i zbiorowiskami roślinnymi (S. Hoczyk-Siwkowska 1995). Przyjmując zasadę paraleli rozwojowych w zbliżonych warunkach historycznych i ekologicznych w obrębie wyżyn małopolskich, można wstępnie wyniki przeprowadzonych w Małopolsce wschodniej badań odnosić również do tych jej części, które poznane są na podstawie dawniejszych studiów

osadniczych.

Na lewym brzegu Wisły, na podstawie dawniejszych badań (J. Poleski 1992), zlokalizować możemy obecnie trzy rejony osadnicze, odpowiadające najpewniej strukturom małoplemiennym. Są to zgrupowania: krakowsko-wislickie, kielecko-świętokrzyskie i sandomierskie (S. Hoczyk-Siwkowska 1995). Po stronie wschodniej Wisły, na Pogórzu Karpackim w równych mniej więcej odstępach, zlokalizowane są zgrupowania rzeszowsko-przemyskie, jasielsko-sanockie i tarnowsko-sądeckie (M. Parczewski 1991, s. 30-33). Na wyżynach wschodniomałopolskich najbardziej w kierunku zachodnim wysunięte jest zgrupowanie lubelskie, zajmujące obszar między Wisłą a Wieprzem. Na wschód od Wieprza wyróżnić możemy na podstawach geograficzno-osadniczych również kilka analogicznych jednostek terytorialnych (rys. 1). Konieczność utrzymania więzi społecznych i ekonomicznych na obszarze większym aniżeli terytorium plemienne decydowała o potrzebie utrzymania łączności pomiędzy poszczególnymi zgrupowaniami.

Dla społeczności rozmieszczonej w obrębie strefy zachodniej naturalnym szlakiem komunikacyjnym była Wisła. Przejścia przez nią były więc ważnymi punktami kontaktowymi, a ich rozmieszczenie nie pozostawało bez wpływu na rozwój osadnictwa w ich najbliższym sąsiedztwie.

Uwzględniając wyniki analizy osadniczej w pasie nadwiślany w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki, oraz rozmieszczenie różnego rodzaju zgrupowań z nią powiązanych, można podjąć próbę określenia położenia ważniejszych przepraw. Szczególne znaczenie mają tutaj wyniki dotychczasowych badań nad siecią drożną Małopolski i przeprawami wiślany w średniowieczu (T. Wąsowicz 1957; 1961; 1967). Możemy bez większych wątpliwości wskazać w okresie plemiennym dwa takie miejsca: pierwsze na wysokości Kotliny Chodelskiej, drugie w rejonie Zawichostu.

Nie wymaga szerszego uzasadnienia lokalizacja przejścia rzeczno (jednego lub kilku) w Kotlinie Chodelskiej. Zostały tutaj przeprowadzone wieloletnie prace archeologiczne nad zespołem osadniczym w Chodliku. Punktem centralnym zespołu jest trójwałowe grodzisko (stan. 1), połączone z osadą południowo-wschodnią (stan. 2) otoczone punktami osadniczymi, rozmieszczonymi w różnych częściach Kotliny Chodelskiej (A. Gardawski 1970). Powierzchnię rysującej się w

zachodniej części Kotliny jednostki osadniczej, wyznaczoną na podstawie punktów skrajnych, określić można na około 150 km². W jej obrębie znajdowały się osady otwarte rozmieszczone w różnej od grodu odległości. U ujścia Chodelki do Wisły, na wysokim wapiennym cyplu pokrytym lessem, zlokalizowany był gród w Podgórzu z VIII-IX w., zabezpieczający skupienie od strony północno-zachodniej. W rozwoju skupienia wydzielić można dwa etapy, pierwszy wyznacza obecność dużego założenia obronnego w Chodliku datowanego obecnie na VII/VIII - poł. IX w., drugi natomiast obecność dwóch małych grodzisk z IX-X w., zbliżonych bardziej do Wisły: w Żmijowiskach i Kłodnicy. Wyznaczają one wraz z towarzyszącymi im osadami kolejny etap użytkowania mezoregionu osadniczego w zachodniej części Kotliny (S. Hoczyk-Siwkowa 1969; 1985a, s. 583; 1988, s. 48-51; 1995).

Rozwój skupienia osadniczego w Kotlinie określa w sposób bezpośredni czas funkcjonowania związanych z nim przejść rzecznych na VII/VIII-X w. Pozwalały one na utrzymywanie kontaktów w kierunku północnym, zachodnim i południowym. Spadek aktywności osadniczej w tej części Kotliny, a następnie jej opuszczenie tłumaczone jest pogorszeniem się warunków środowiskowych, a zwłaszcza zmianą sytuacji hydrologicznej Wisły (T. Wąsowicz 1974). Przyjmując tę koncepcję należy stwierdzić, że w XII-XIII w. zachodnia część Kotliny przestaje odgrywać większą rolę w układach komunikacyjno-osadniczych nad Wisłą. Aktywizuje się w tym czasie północno-zachodnia część Płaskowyżu Nałęczowskiego. Konsekwencją tego stanu jest wzrost znaczenia przepraw w rejonie Kazimierza Dolnego.

Drugim miejscem, które odegrało istotną rolę w połączeniu skupień osadniczych rozmieszczonych na wyżynach wschodniomałopolskich z zachodem i południem był rejon Zawichostu. Zbliżone były tutaj w sposób naturalny, poprzez lewo i prawobrzeżne dopływy Wisły, Wyżyny Lubelska i Sandomierska. Początki zasiedlenia obu krain przypadają na VI-VII w. Na południe od Sandomierza odkryta została w Złotej osada, zaliczana do najstarszego poziomu chronologicznego osadnictwa w Małopolsce (M. Parczewski 1988b, s. 197-199). Na wschód od Wisły miejsce takie zajmuje zespół staromiejski w Lublinie, którego początki sięgają VI w. Składał się on wówczas z kilku punktów wyznaczających terytorium osadnicze u ujścia Czechówki do Bystrzycy (S. Hoczyk 1974, s. 97-113; 1995). Kolejnym punktem na mapie wczesnego osadnictwa jest Kraśnik. W jego okolicy odkryte zostały podczas badań powierzchniowych pozostałości osady z tego czasu (P. Selegat 1994, s. 26-29). Zdają się one wyznaczać trasę prowadzącą wzdłuż Wisły z południa w kierunku północnym i północno-wschodnim. Najbardziej na południe wysunięte były wzdłuż arterii wiślanej osady z VI-VII w. rozmieszczone na lewym brzegu Wisły w rejonie Krakowa (E. Dąbrowska 1973, s. 160-161, *passim*; M. Parczewski 1988b, s. 153-158; J. Poleski 1992, s. 110-112). Znacznie więcej jednak dowodów przemawiających za

funkcjonowaniem przeprawy zawichojskiej dostarcza nam archeologia dla kolejnej fazy rozwojowej osadnictwa datowanej w granicach VII/VIII-IX w.

W pasie wyżynnym międzyrzecza Wisły i Bugu ma miejsce wówczas szybki rozwój osadnictwa. Archeologicznym tego świadectwem jest wielokrotny wzrost punktów osadniczych rozmieszczonych wzdłuż rzek, szczególnie małych i średniej wielkości. W warunkach stabilizacji osadniczej obserwowanej od VIII w. i kontynuacji zasiedlenia w zajmowanych ekumenach następuje wykształcenie się podziałów, odpowiadających kolejnym poziomom struktury społeczno-terytorialnej okresu plemiennego. Przejawem procesów integracyjnych zachodzących w ramach wspólnot opolnych i plemiennych jest pojawienie się grodów. Charakterystyczną formą założenia obronnego dla wschodniej Małopolski są duże, wielowałowe grody o koncentrycznych wałach. Ze względu na znaczne zbliżenie cech morfometrycznych, możemy je traktować jako wyraz obiegu informacji w skali całego obszaru Małopolski (S. Hoczyk-Siwkowa 1988, s. 53; 1995).

Stwierdzone w Małopolsce wschodniej zjawiska są wyrazem bardziej ogólnych zmian zachodzących w rozwoju społeczno-kulturowym w różnych częściach Polski. Intensywny rozwój osadnictwa w VIII-X w. notowany jest w Polsce północno-zachodniej i południowo-zachodniej (L. Leciejewicz 1989, s. 45-57). Można więc zakładać, że analogiczny rozwój procesów osadniczych miał również miejsce w słabiej dotychczas poznanych częściach Małopolski.

Świadectwem zmian zachodzących na Wyżynie Sandomierskiej jest grodzisko w Zawichoście-Podgórzu, zlokalizowane na wysokim brzegu wiślanym. Zdaje się ono przemawiać za integracją znajdujących się tutaj społeczności lokalnych w celu zabezpieczenia przeprawy wiślanej. Dla większości grodzisk Małopolski wschodniej można bez większego trudu wskazać na ich powiązania z siecią dróg lokalnych i dalekosiężnych. W takim też kontekście znajdowały się wspomniane już wyżej grodziska w Kotlinie Chodelskiej.

Podczas badań wykopaliskowych prowadzonych na grodzisku w Podgórzu-Zawichoście w 1974 r. odkryto spalone pozostałości konstrukcji drewniano-ziemnych, wylepianych gliną, pochodzących najpewniej z wału obronnego. Na podstawie fragmentów ceramiki odkrytych w warstwie kulturowej grodziska, mogą być one datowane na VIII-X w. (S. Tabaczyński, A. Buko 1981, s. 68). W pobliskich Winiarach badano kurhany z warstwą ciałopalenia u podstawy nasypu (H. Zoll-Adamikowa 1975). Te i inne stanowiska wczesnośredniowieczne wyznaczają miejsce lokalnego zgrupowania osadniczego znajdującego się w północno-wschodniej części Wyżyny Sandomierskiej. Bardziej na południe, w okolicy Sandomierza lokowane jest drugie zgrupowanie osadnicze. Stanowiskiem badanym wykopaliskowo jest osada w Złotej, której początki sięgają VI w. (M. Parczewski 1988b, s. 197). W jej obrębie odkryto zarzysy czworokątnych półziemianek zawierających destrukcje

pieców glinianych i palenisk, analogicznych jak w Lublinie na Czwartku (S. Tabaczyński, A. Buko 1981, s. 69).

Można więc sądzić, że dalszy rozwój osadnictwa przypadający na IX-X stulecia zarówno po lewej jak i prawej stronie Wisły powodował wzrost znaczenia przeprawy zawichojskiej. Przemawia za tym lokalizacja grodziska w Zdziechowicach, datowanego na IX-X w. (M. Florek 1985; 1986; 1987). Duży, wyżynny gród wzniesiony został w zachodniej części dorzecza Sanny, w obrębie rozlokowanej tutaj wspólnoty terytorialnej i zabezpieczał przejście zawichojskie od strony wschodniej.

Przeprawa w rejonie Piotrawina nie odgrywała wcześniej - jak się zdaje - większej roli. Pas wzdłuż prawego brzegu Wisły środkowej, od ujścia Sanu do ujścia Wieprza, za wyjątkiem zgrupowania chodelskiego, był słabo zasiedlony. Znajdujące się nad niewielkimi dopływami Wisły (Bystrą, Wyżnicą, Sanną) terytoria opolne odsunięte były od Wisły ze względu na warunki środowiska przyrodniczego.

Nie ma też wczesnej lokalnej koncentracji osadniczej w rejonie Piotrawina. Odkryty w Kamieniu koło Piotrawina skarb siekier żelaznych o rzadko spotykanym kształcie (M. Sułowska 1977), może być również traktowany jako wskazówka, że raczej przy końcu okresu plemiennego przeprawa piotrawińska nabrała większego znaczenia (E. Zaitz 1990, s. 152). Nie bez wpływu na dalsze jej koleje było zaniechanie przejść chodelskich na północy. Funkcjonowanie przeprawy w młodszych fazach wczesnego średniowiecza (T. Wąsowicz 1957; 1967, s. 115; M. Sułowska 1984, s. 71-74) nie budzi żadnych wątpliwości.

Z dokonanego przeglądu wynika, że dla plemion zasiedlających wyżyny wschodniomałopolskie najważniejszym przejściem rzeczonym była przeprawa zawichojska. Łączyła ona zgrupowania osadnicze nad Wisłą, wyznaczając kierunki na trasach prowadzących z południa i zachodu na wschód i północny wschód. Przedłużenie linii Wisły w kierunku północno-wschodnim stanowiła Bystrzyca. Świadczą o tym pośrednio grodziska w Zawichoście-Podgórzu, Leszczynie, Lublinie (Stare Miasto), datowane ogólnie biorąc na VIII-IX w. Układ tych dwóch rzek wyznaczał szlak komunikacyjny, którego

funkcjonowanie cofnąć można obecnie do początków wczesnego średniowiecza. Jego znaczenie utrzymało się poprzez kolejne stulecia, z niewielkimi zmianami do późnego średniowiecza.

Były to arterie komunikacyjne wzdłuż których następowała integracja lewo i prawobrzeżnej części Małopolski od początku wczesnego średniowiecza. Stopień aktywności zależał od poziomu rozwoju społeczno-kulturowego zasiedlających Małopolskę społeczności. W okresie plemiennym istniały bez wątpienia warunki sprzyjające wyrównaniu poziomu kulturowego pomiędzy małopolskim wyżynnym południem, wschodem i północą. Niepoślednią rolę w tych powiązaniach odgrywało zgrupowanie osadnicze sandomierskie wsparte na układzie hydrograficznym utworzonym przez spięte kłamię Wisły lewobrzeżne jej dopływy, Koprzywiankę i Opatówkę.

Do końca X w. Zawichost w tych osadniczo-komunikacyjnych układach odgrywał główną rolę. Powstanie Sandomierza przy końcu X w., jego szybki rozwój i znaczenie w nowych wczesnopolskich podziałach terytorialnych (A. Gieysztor 1967, s. 11-35; T. Lalik 1967, s. 41-109; S. Tabaczyński, A. Buko 1981, s. 65-172; A. Buko 1982, s. 323-334; 1994, s. 45-90) oznaczało przesunięcie punktu ciężkości bardziej na południe i nawiązanie do komunikacyjnej linii Sanu, odgrywającej wcześniej niewielką rolę ze względu na słabe zasiedlenie Kotliny Sandomierskiej.

W IX-X w. następuje bardzo szybki wzrost osadnictwa w drugiej strefie osadnictwa małopolskiego, w dorzeczu górnego Bugu i Sanu. Obszar ten zajęty jest przez związek plemienny Łędzian (G. Labuda 1988, s. 176-193, tam literatura). Nie ulega wątpliwości, że w procesie powstawania państwa polskiego i łączenia poszczególnych terytoriów plemiennych w jedną polityczną i administracyjną całość, wzrastało znaczenie interregionalnych połączeń komunikacyjnych. Dotyczy to również przepraw wiślanych, stanowiących punkty kontaktowe pomiędzy zachodnią i północno-zachodnią Polską a wyżynami południowo-wschodnimi. W Polsce południowej, w dalszym ciągu, główną przeprawą łączącą stołeczny Kraków z Lublinem i całą wschodnią częścią państwa była przeprawa zawichojska.

Literatura

Bargieł B., Florek M., Libera J., Zakościelna A.	1970	<i>Chodlik, cz. I. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy</i> , Wrocław.		
1989	Badania powierzchniowe nad środkową Opatówką, Spr. UMCS, s. 38-56.	Florek M.		
Buko A.	1985	Zdziechowice, gm. Zaklików, woj. tarnobrzeskie, Inf. Arch., s.153.		
1982	Archeologiczne przyczynki do badań nad genezą średniowiecznego ośrodka miejskiego w Sandomierzu, KHKM, R. 30, s. 323-334.	1986	Zdziechowice, gm. Zaklików, woj. tarnobrzeskie, Inf. Arch., s.155.	
1993	Sandomierz wczesnopolski [w:] <i>Dzieje Sandomierza. Średniowiecze</i> , t. 1, (red. S. Trawkowski), Warszawa, s. 45-90.	1987	Zdziechowice, gm. Zaklików, woj. tarnobrzeskie, Inf. Arch., s.167.	
Dąbrowska E.	Gąsowska E.	1979	<i>Bizancjum a ziemie północno-zachodnio-słowiańskie we wczesnym średniowieczu</i> , Wrocław.	
1973	<i>Wielkie grody dorzecza górnej Wisły</i> , Wrocław.	Gieysztor A.	1967	Krajobraz międzyrzecza Pilicy i Wisły we
Gardawski A.				

- wczesnym średniowieczu. *St. Sand.*, T. 1, s. 11-35.
- Gurba J.
1965 Z problematyki osadnictwa wczesnośredniowiecznego na Wyżynie Lubelskiej, *Ann. UMCS*, sec. F, vol. 20, s. 45-58.
- Hilcerówna Z.
1967 *Dorzecze górnej i środkowej Obry od VI do początku wieku XI*, Wrocław.
- Hoczyk-Siwkowska S.
1969 Sprawozdanie z badań wczesnośredniowiecznego stanowiska IV w Chodliku, pow. Opole Lubelskie, *Spr. Arch.* 20, s. 305-319.
1971 *Formowanie się wczesnośredniowiecznego ośrodka miejskiego w Lublinie* (mps dr. UMCS).
1985a Chodlik, *Słownik Starożytności Słowiańskich*, t. 7 (suplement A-C) Wrocław, s. 583.
1985b *Zamietki o prostranstwennym razviti zapadno-słowjanskich gorodov v X-XIII v.v.*, Tezisy, s. 138-150.
1985c *Les habitations creusees dans la sol du haut moyen age dans la region de Lublin*, *Memoires*, Lublin, s. 137-150.
1988 Typologia grodzisk wczesnośredniowiecznych między Wisłą a Bugiem (VII-X w.), *St. etn. Słow.*, s. 47-54.
1995 *Osadnictwo wczesnośredniowieczne Małopolski wschodniej (VI-X w.)*, (mps KA UMCS).
- Kobyliński Z.
1988 *Struktury osadnicze na ziemiach polskich u schyłku starożytności i na początku wczesnego średniowiecza*, Wrocław.
- Kurnatowska Z., Labuda G., Strzelczyk J.
1994 *Monarchia pierwszych piastów*, Warszawa.
- Kutyłowska I.
1990 *Rozwój Lublina w VI-XIV wieku na tle urbanizacji międzyrzecza środkowej Wisły i Bugu*, Lublin.
- Labuda G.
1988 *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. 2, Poznań.
- Lalik T.
1967 Sandomierskie we wcześniejszym średniowieczu, *St. Sand.*, t. 1, Sandomierz, s. 41-109.
1992 Zawichost we wcześniejszym średniowieczu, *KHKM*, R. 40, s. 137-152.
- Leciejewicz L.
1989 *Słowianie Zachodni*, Wrocław.
- Myśliński K.
1966 Najstarszy Lublin - proces tworzenia się średniowiecznego miasta, *R. Lub.*, R. 9, s. 145-188.
- Parczewski M.
1988a *Najstarsza faza kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce*, Kraków.
1988b *Początki kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Krytyka i datowanie źródeł archeologicznych*, Wrocław.
1991 *Początki kształtowania się polsko-ruskiej rubieży etnicznej w Karpatach. U źródeł rozpadu Słowiańszczyzny na odłam zachodni i wschodni*. Kraków.
- Poleski J.
1992 *Podstawy i metody datowania okresu wczesnośredniowiecznego w Małopolsce*, Kraków.
- Rozwałka A.
1993 *Rola wzgórz staromiejskiego w formowaniu się lubelskiego ośrodka miejskiego w średniowieczu* (mps dr. UMCS).
- Selegrat P.
1994 *Osadnictwo wczesnośredniowieczne na obszarze Wzniesień Urzędowskich* (mps mgr. UMCS).
- Sułowska M.
1977 Kłopoty ze skarbem, *ZOW*, R. 43, s. 32-38.
1984 *Piotrawin nad Wisłą. Średniowieczny mikroregion osadniczy*, Warszawa.
- Tabaczyński S., Buko A.
1981 *Sandomierz. Wczesne średniowiecze*, Rzeszów.
- Wąsowiczówna (Dunin-Wąsowicz) T.
1957 Wczesnośredniowieczne przeprawy przez środkową Wisłę, *KHKM*, R. 5, s. 448.
1961 Uwagi w sprawie osadnictwa wczesnośredniowiecznego na Lubelszczyźnie, *APol.*, t. 6, s. 203-213.
1967 Sandomierska sieć drożna w wiekach średnich. *St. Sand.*, 1, s. 114-132.
1974 *Zmiany w topografii osadnictwa wielkich dolin na Nizinie Środkowoeuropejskiej w XIII wieku*, Wrocław.
- Zaitz E.
1990 Wczesnośredniowieczne grzywny siekieropodobne z Małopolski, *Mat. Arch.* 150, s. 142-178.
- Zoll-Adamikowa H.
1975 *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska ciałopalne Słowian na terenie Polski, Cz. 1. Źródła*, Wrocław.

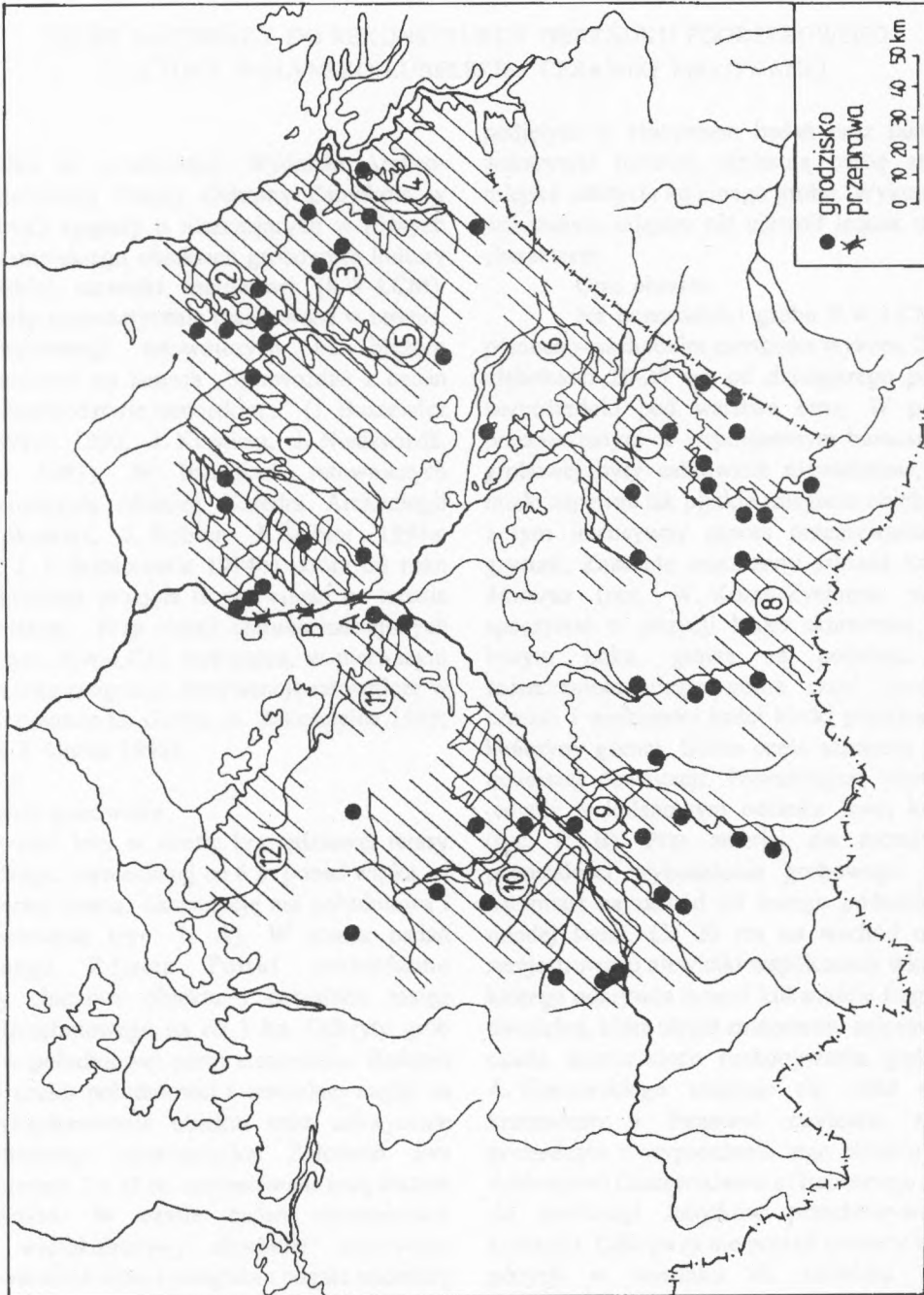
STANISŁAWA HOCZYK-SIWKOWA

THE FORD IN ZAWICHOST IN THE LIGHT OF STUDIES ON TRIBAL SETTLEMENTS IN LITTLE POLAND

On the map of the early medieval Little Poland there seem to emerge two large settlement zones located along its main rivers, namely, the western zone in the basin of the Vistula and the eastern zone, along the upper Bug river and the middle San river. Within the western zone a special role was played by Zawichost which connected the settlement regions in the Sandomierz Upland and those in the Lublin Upland (Fig. 1).

In Zawichost there was a ford across the river whose beginnings can be dated back most probably to the 6th-7th centuries. In

the 8th-10th centuries there occurred a period of quick development and stabilization of settlements in Little Poland. Territorial divisions were being consolidated and a network of local transportation routes was being formed. The natural system of rivers had a particularly important role to play at that time. The castra in Zawichost, Leszczyna and Lublin (the Old City), dated to the 8th-10th centuries, indicate the functioning of transportation tracks along the Vistula and the Bystrzyca rivers at that time, connecting eastern and western regions of Little Poland (Fig. 2).

Ryc. 1. Rozmieszczenie regionów osadniczych w Małopolsce (VII-X w.). 1-6 wg S. Hoczyk-Siwkovej 1996, 7-9 M. Parczewskiego 1991, 10-12 E. Dąbrowskiej 1973. Przeprawy wiślane: A - zawichojska, B - piotrawińska, C - chodlikowska. Rys. Małgorzata Siwek